

CUPRINS

Stavru.....	3
Chira Chiralina.....	51
Dragomir	103
Cronologia vieții și a operei	183
Repere istorico-literare	187

Adrian străbătu, buimac, scurtul bulevard al Maicii Domnului, care, la Brăila, duce de la biserica cu același nume la Grădina Publică. Ajuns la intrarea grădinii, se opri, încurcat și necăjit:

- Ce dracu', exclamă el cu voce tare, nu mai sunt copil!... Și cred că am tot dreptul să înțeleg viața cum o simt.

Erau orele șase seara. Zi de lucru. Aleile grădinii erau aproape pustii către cele două porți principale; soarele crepuscular aurea nisipul, în vreme ce boschetele de liliac se scufundau în umbra serii. Liliicii zburau de colo colo, zăpăciți. Băncile de pe alee erau aproape toate libere, afară de cele din colțurile ascunse ale grădinii, unde perechi tinere se îmbrățișau amoros și deveneau serioase la trecerea inoportunilor. Adrian nu băgă de seamă nicio ființă omenească din cele întâlnite în drum. El sorbea, lacom, aerul curat, care se ridica din nisipul de curând udat - amestec îmbălsămat de parfum de flori -, și se gândea la ceea ce nu putea înțelege.

El nu înțelegea mai ales împotrivirea mamei sale la legăturile lui de prietenie, împotrivire ce dăduse naștere la o ceartă violentă între mamă și fiu.

Adrian își zicea:

„Pentru dânsa, Mihail e un străin, un derbedeu suspect, servitorul plăcintarului kir Nicola. Dar ce?... Eu ce sunt?... Un vopsitor de case și, pe deasupra, o fostă slugă a aceluiași plăcintar!... Și dacă mâine am să mă duc în altă țară, o să trebuiască să fiu socotit acolo un derbedeu?... E o nedreptate revoltătoare pentru bietul Mihail. Mie mi-e drag omul ăsta pentru că e mai deștept decât mine, mai învățat și pentru că îndură mizeria fără să se văicărească. Cum adică? Pentru că nu vrea să-și strige în patru vânturi numele lui, țara de unde vine și câți dinți îi lipsesc în gură, e un derbedeu?... Ei bine, da, eu vreau să fiu prieten cu acest derbedeu!... Și mă simt foarte fericit din cauza asta.“

Adrian își continuă, mecanic, plimbarea, gândindu-se la tot ce îi spusese maică-sa; și totul îi păru absurd:

„Și povestea asta cu însurătoarea?! N-am decât optsprezece ani, și ea se și gândește să-mi arunce-n brațe o neroadă, pe deasupra și fățacioasă, care să mă înăbușe cu dragostea ei silindu-mă să fac din odaie o cocină!... Dumnezeu! Parcă n-ar exista ceva mai bun pe lumea asta decât să naști niște dobitoci mici, să umpli lumea de robi și să devii tu cel dintâi rob al paraziților ăstora! Nu, nu! Mai bine un prieten

ca Mihail, de-ar fi el de zece ori suspect! Cât despre învinuirea că «trag oamenii de limbă», că-mi place să-i fac să vorbească, zău, chiar că nu prea știu de ce-mi place «să-i trag de limbă». Asta-i, poate, pentru că lumina vine din vorba celor tari, probă că Dumnezeu a trebuit să vorbească ca Lumină să se facă.“

În liniștea acelei seri primăvăratice, sirena unui vapor săgeta aerul cu șuieratul ei strident, iar tânărul se trezi, în vreme ce o adiere parfumată de trandafiri și garoafe îl întâmpină.

Adrian se îndreptă spre marea alee care se întindea de-a lungul falezei ce domină portul și Dunărea. O clipă, se opri să privească miile de becuri electrice care străluceau pe vapoarele ancorate în port, și sufletul i se umplu de un nestăpânit dor de ducă.

„Doamne! Ce bine trebuie să fie să te găsești pe unul dintre aceste pacheboturi care alunecă pe mări și să descoperi alte țărături, alte lumi!...

Amărât că nu-și putea împlini dorul, el porni din nou, cu capul în jos, dar se auzi deodată chemat de undeva din urmă:

- Adrian!

Se întoarse. Pe o bancă, pe lângă care tocmai trecuse, sta un om, cu picioarele încrucișate, și fuma. Din cauza miopiei și a întunericului, Adrian nu-l recunoscu. Omul nu se ridică, așa că Adrian se apropie de el, întâi puțin contrariat, apoi scoțând o exclamație de bucurie:

În crângul în care căruța celor trei negustori de bâlci se oprise pentru prânz, Stavru se lăsă rugat vreun ceas de cei doi tovarăși ai săi, care-i cereau să le istorisească copilăria lui și a soră-sii, despre care pomenise cândva, în pod. Nu că n-ar fi avut chef să povestească – pentru că sufletul îi da brânci către aceste evocări îndepărtate –, dar totdeauna se întâmplă așa când vrei să te atingi de zăgazurile ruginite care închid drumul apelor trecutului: îți place să te lași rugat.

Întinși pe mușchiul moale al păduricii, fumau liniștiți, în timp ce calul păștea iarbă și strănuta, mișcându-se cu pași mici în jurul lor. Stavru se ridică, se duse să adune vreascuri și aprinse un foc; și când jeraticul fu gata, luă din căruță cele de trebuință pentru cafea, puse apa la fiert și aruncă în ibricul de aramă zahăr și cafeaua cât trebuia. După care, ca un adevărat cafegiu, turnă caimacul aromat în trei filigene, le puse în fața fiecăruia și, așezându-se turcește, începu:

– Nu-mi aduc bine aminte nici când s-a întâmplat, nici ce vârstă aveam pe vremea aceea. Dar știu că

lucrurile s-au petrecut cu foarte puțin înainte de Războiul Crimeii.

Îmi aduc aminte, copil mic cum eram, de asprimea tatii, care o bătea pe mama în fiecare zi, fără ca să pricep de ce. Mama lipsea de multe ori de-acasă, și mânca bătaie și înainte de plecare și la întoarcere. Nu știu dacă o bătea înainte de plecare ca s-o facă să plece sau ca să n-o lase să plece, nici dacă la întoarcere din cauză că lipsise sau pentru că se întorsese.

Mi-amintesc apoi că în vremea aceea tulbure, alături de tata se afla fratele meu cel mare, tot atât de aspru ca și el, iar alături de mama se tânguia soru-mea Chira, mai mare cu patru ani decât mine, și care-mi era foarte dragă.

Încetul cu încetul, ceața se risipi, mă făcui băiat și începui să înțeleg. Înțelesei lucruri ciudate... Să fi avut opt-nouă ani; soru-mea, doisprezece-treisprezece, și era atât de frumoasă, că toată ziua stăteam numai lângă ea, s-o privesc din cap până-n picioare. Cât era ziua de lungă, nu făcea altceva decât să se gătească, și mama făcea la fel, că și ea era tot atât de frumoasă ca și fiică-sa. Fiecare în fața oglinzii sale, cu o cutie de abanos în față, își sulemenea genele cu chinoroz înmuiat în untdelemn, sprâncenele cu o bucățică de lemn de busuioc cu vârful ars, în timp ce buzele și pomeții obrazilor și le dădea cu cârmâz, cu care-și ungeau și unghiile. Și după ce isprăveau cu această treabă, care ținea foarte mult, se sărutau, își spuneau vorbe duioase și se apucau să mă dichisească pe mine. După asta, toți trei ne luam de mână, dănțuind

după moda turcească sau grecească, și ne îmbrățișam. Și-așa, alcătuiam o familie aparte...

În vremea asta, tata și cu fiu-său mai mare nu se mai întorceau în fiecare seară acasă. Erau amândoi caretași, cei mai pricepuți și cei mai căutați din tot ținutul; atelierul lor se afla tocmai în capătul celălalt al orașului, în mahalaua Karakioi, pe când noi locuiam în Cetățuie. Între noi și ei se întindea orașul. Casa din Karakioi era a tatii. Avea acolo doi ucenici, ținute pe masă și casă. Mai ținea și o servitoare bătrână, care vedea de gospodărie. Erau șapte cu toții. Noi nu ne duceam acolo niciodată, și de-abia dacă știam cum arată atelierul tatii; mi-era frică de el. La Cetățuie eram la mama, nu ne păsa de nimic, toată ziua petreceam... Iarna beam ceai, vara sirop, și tot anul mâncam cadaifuri, sarailii, baclavale, beam cafele, fumam din narghilea, ne sulemeneam, dănțuiam... Viață frumoasă...

Da, era o viață frumoasă, afară de zilele în care tata ori fiu-său sau amândoi năvăleau în mijlocul petrecerii și o zvântau în bătaie pe mama, snopind-o pe Chira cu pumnii, iar mie îmi rupeau bastonul în cap, pentru că acum intrasem și eu în horă. Cum vorbeam cu toții turcește foarte bine, ei le ziceau celor două femei „paciaure“, iar mie „cuciuc-pezevenghi“. Cele două nenorocite se aruncau la pământ, în fața satrapilor, le îmbrățișau picioarele și îi rugau să le cruțe cel puțin fața: